

OCENE IN POROČILA

Jörg K. Hoensch, **Kaiser Sigismund. Herrscher an der Schwelle zur Neuzeit 1368–1437**. München : Beck Verlag, 1996. 652 strani.

Luksemburžan Sigismund je brez dvoma tista markantna oseba na pragu novega veka, ki si zaradi svojih sposobnosti in dejanj zasluži posebno pozornost zgodovinarjev. Jörg K. Hoensch, profesor za vzhodnoevropsko zgodovino na univerzi v Saarbrücknu, je v uvodu svoje knjige predstavil tega kralja in cesarja kot osebo, ki »jo obdaja ambivalenca, protislovnost in večznačnost. Nasproti visoki inteligenci, temeljiti izobrazbi in pobožnosti stoji tako frivolnost, silno poželenje po hrani in pijači kot tudi vladarska samozavest, samostojno in moderno življenjsko občutje, pragmatizem in prekanjenost ali pa trma in politična nemoč.« Avtor se je tega zahtevnega dela lotil temeljito in kot pripravljalno študijo že leta 1995 izdaj Sigismundov itinerarij. Knjiga je tako bogatejša za pet preglednih kart Sigismundovih večletnih potovanj po vsej Evropi. Zgodovinarji 19. stoletja so mu brez dvoma upravičeno nadeli atribut Lumpacius Vagabundus – nori klatež.

Hoensch v prvem poglavju z naslovom *Prostor in čas* (Zeit und Raum) na kratko predstavi razmere, ki so vladale v drugi polovici 14. stoletja v Evropi. Zlasti se posveti delovanju in prizadevanjem Sigismundovega očeta Karla IV. pri ureditvi razmer v cesarstvu. V naslednjih poglavjih sledimo Sigismundovemu življenju vse od njegovega otroštva v zlati kletki (Kindheit im goldenen Käfig 1368–1382), preko kronanja za madžarskega kralja, pridobitve nemške krone, osebnega angažiranja pri pripravi in izvedbi koncila v Konstanci, borbi za češko dediščino, utrditvi njegove oblasti v vseh treh kraljestvih, pa vse do kronanja za cesarja in njegove smrti leta 1437 (Tod eines Kaisers 1437). V zadnjih treh poglavjih, ki so posvečeni predvsem osvetlitvi Sigismundove osebnosti, je pisec predstavil cesarjeve sodelavce in prijatelje (Mitarbeiter und Freunde) ter skušal Sigismunda opredeliti kot človeka (Der Mensch) in kot vladarja (Der Herrscher).

Hoensch se ni prvič spoprijel z literarno zvrstjo biografije, saj je že pred leti napisal podobno delo o življenju češkega kralja Otokarja II. Přemysla (Premysl Otokar II von Böhmen. Der goldene König; Verlag Styria 1989). Na žalost je treba ugotoviti, da se je avtor ponovno precej togo držal pravil za pisanje biografije in se omejil zgolj na prikaz Sigismundovega *curriculum vitae*. Učinek pri takem načinu pisanja je znan in izogniti se mu ni mogel niti Hoensch. Knjiga je polna podatkov in podrobnosti, izgubi pa se občutek za širše dogajanje. Bralec sicer spozna »vsako drevo«, o gozdu, kjer ta drevesa stojijo, pa izve bore malo. Tako na primer Hoensch kar štiri poglavja posveti pripravi in poteku koncila v Konstanci, na katerem je Sigismund vsekakor dosegel višek svojega ugleda, v teh štirih poglavjih pa zelo malo prostora nameni osvetlitvi koncilskega gibanja in problemu avignonskega razkola v zahodni cerkvi, kjer se dejansko skriva razlog za sklic tega najvišjega cerkvenega zbora. Reči moramo, da je to tudi edina vsebinska pomanjkljivost knjige, ki pa jo lahko opravičimo z že tako precejšnjim obsegom knjige.

Biografiji je dodan bogat pregled literature o Sigismundu, ki ji sledijo genealoška debela najpomembnejših evropskih vladarskih in plemiških družin in že omenjeni Sigismundov itinerar. Poleg običajnega registra oseb je avtor v knjigo vključil še dve zelo uporabni preglednici. Prva prinaša tabelarični prikaz valutnega sistema v prvi polovici 15. stoletja z razmerjem med renskim goldinarjem in drugimi pomembnejšimi valutami tistega časa, istočasno pa navaja še približno današnjo vrednost posameznih valut v nemških markah. Tako naj bi bil renski goldinar vreden približno 100 nemških mark. Če preračunamo v današnjo valuto tistih 20.000 goldinarjev, ki jih je Sigismund podaril svoji mladi nevesti Barbari kot jutrnjo, nam postanejo očitki Eneja Silvija Piccolominija, da je Barbara svoje bogastvo, ki so ji ga upravljali spretni svetovalci, izrabljala za vpliv na dnevno politiko pri vedno zadolženem Sigismundu, veliko bolj prepričljivi. Enako je zelo uporabna preglednica imen krajev. V njej so poleg nemških in madžarskih imen iz konca srednjega veka navedena še sodobna poimenovanja v jeziku države, v kateri se mesto nahaja danes. Žal se je tu Hoenschu pripetila napaka: kot sodobno obliko nemškega imena Görz namreč navaja italijansko

ime Gorizia in pa Nova Gorica, kar seveda ne drži, saj je bila Nova Gorica zgrajena šele po letu 1947 in ni nikoli tvorila ene celote z Gorico na današnji italijanski strani meje. Za nameček naj bi bila Nova Gorica srbohrvaška oblika imena za to mesto. Izgovarjanje na hitre in burne spremembe v vzhodni Evropi, ki so se zgodile po letu 1989, ne pomaga, saj Hoensch v tekstu vedno dosledno razlikuje med Češko in Slovaško in mu torej sodobna zgodovina le ni povsem tuja.

S posebno pozornostjo se velja ozreti na vrstice, ki jih je Hoensch namenil Celjanom, naši plemiški družini, preko katere je Sigismund vsaj posredno povezan tudi z našimi kraji. Literaturi o Celjanih nameni vsega en stavek. Žal je treba spet ugotoviti, da *lingua Slovenica non legitur*, saj kot glavno literaturo za zgodovino Celjskih grofov Hoensch navaja znani članek Heinza Dopscha *Die Grafen von Cilli – ein Forschungsproblem* iz leta 1974 in pa Pircheggerjevo *Die Grafen von Cilli, ihre Grafschaft und ihre Untersteirischen Herrschaften* iz leta 1955. Tudi pri literaturi o Barbari ni nič bolje. Avtor citira članek Thomasa Krzenckega v *Mitteilungen der Gesellschaft für Salzburger Landeskunde* iz leta 1991 in pa disertacijo Hansa Chiliana iz davnega leta 1908.

Izmed članov družine Celjskih je avtor največ besed namenil drugi Sigismundovi ženi Barbari. Čas njune poroke je negotov in Hoensch je bolj naklonjen mnenju, da se je poročno slavlje vršilo v začetku leta 1408. V ocenah Barbare povzema mnenje Chiliana in Krzenckega, ki sta skušala iz skromnih preostalih virov modificirati zelo negativno podobo Barbare, ki jo je ustvaril že Piccolomini. Hoensch tako označi Barbaro, ki so jo novoveški pisci imeli za nemško Mesalino, kot »vsestransko nadarjeno, samozavestno žensko, ki se zanima za politiko in ki zna nemško, madžarsko, latinsko, češko in verjetno tudi poljsko, s prikupno naravo, elokventno, ambiciozno in trdovratno v sledenju svojih ciljev.« Izmed ostalih Celjanov si je v Hoenschevih očeh zaslužil nekaj več prostora še Herman II., vendar avtor nikoli ne poskuša opredeliti odnosa med njim in Sigismundom. Ostali člani družine Celjanov se omenjajo samo mimogrede.

Pričujočo Hoenschovo monografijo o Sigismundovemu življenju je kljub nekaterim pomanjkljivostim in skromnemu prostoru, ki je odmerjen Celjanom, vredno prijeti v roke. Z njeno pomočjo se namreč zlahka spet prepričamo, da je bil današnji slovenski prostor in njegovi prebivalci vedno vpet v širše evropsko (tako zahodno kot vzhodno!) dogajanje, čeprav je le redko v njih odigral pomembnejšo vlogo. Politični dogodki in spremembe v družbi v teh krajih so bili torej vedno le odsev nekih širših sprememb, ki so se dogajale na vseh straneh našega obzorja in jih ni mogoče obravnavati ločeno od njih. V vsakem primeru torej zahteva ukvarjanje z narodno zgodovino od slovenskega zgodovinarja tudi pogled preko Karavank in Kolpe.

Janez Mlinar

Dušan Kos, **Turnirska knjiga Gašperja Lambergerja. Čas bojevnikov.** Ljubljana : Viharnik, 1997. Faksimile knjige in 233 strani.

V poldrugem desetletju, potem ko je v slovenskem zgodovinopisju po okrogli mizi o Celjanih v Celju (1982) in po spremenjenem gledanju na etnično tuje plemstvo, vrhnjo plast fevdalne družbe, v zgodovinskem razvoju naših dežel zopet poraslo zanimanje za proučevanje tovrstne problematike, smo dobili že več obsežnih razprav in monografij o političnem, gospodarskem in kulturnem življenju tega pomembnega segmenta zgodovinskega dogajanja na Slovenskem. Poleg gornjega dela je avtor, ki preseneča tudi sicer s svojo ustvarjalnostjo in erudicijo, v zadnjih nekaj letih izdal o teh vprašanih knjigi »Med gradom in mestom. Odnos kranjskega, slovenještajerskega in koroškega plemstva do gradov in mest do začetka 15. stoletja« ter »Imago Iustitiae. Historični sprehod skozi preiskovanje, sojenje in pravo pri plemstvu v poznem srednjem veku«, oboje v Ljubljani 1994, ter razpravi »V primežu pobožnosti, karierizma in (samo)preskrbe (od konca 13. do začetka 15. stoletja)«, v ZČ 50, 1996, str. 21–46, ter »Pot na Avalon«, ZČ 51, 1997, str. 165–186. Ob tem zapisu pa je opozoriti tudi na skoraj ob istem času nastala dela, lahko bi rekli, drugih mlajših zgodovinarjev. Tako Maje Žvanut, »Od viteza do gospoda«, Ljubljana 1994, 223 strani, knjigo, ki je na široko zajela življenjske spremembe med plemstvom na slovenskih tleh v obdobju na prehodu iz srednjega v novni vek in jo je, kakor ocenjevano delo, vzorno izdala založba Viharnik. Delo Petra Štiha,